תנ״ך · ראשונים · רד״ק · נביאים

רד"ק על צפניה

רבנו דוד קמחי [הרד"ק]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

רד"ק על צפניה

רבנו דוד קמחי [הרד"ק]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רדק-על-צפניה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פסוק א 4
פסוק ב 4
פסוק ג 4
פסוק ד 4
פסוק ה 5
פסוק ו 5
פסוק ז 5
פסוק ח 5
פסוק ט 6
פסוק י 6
פסוק יא 6
פסוק יב 7
פסוק יג 7
פסוק יד 7
פסוק טו 7
פסוק טז 7
פסוק יז 7
פסוק יח 8
פרק ב 8
פסוק א 8
פסוק ב 8
פסוק ג 8
פסוק ד 9
פסוק ה 9
פסוק ו 9
פסוק ז 9
פסוק ח 10
פסוק ט 10
פסוק י 10
פסוק יא 10
פסוק יב 11
פסוק יג 11
פסוק יד 11
פסוק טו 11
פרק ג 12
פסוק א 12
פסוק ב 12
פסוק ג 12
פסוק ד 12
פסוק ה 12
פסוק ו 13
פסוק ז 13
פסוק ח 13
פסוק ט 13
פסוק י 14
פסוק יא 14
פסוק יב 14
פסוק יג 14
פסוק יד 15
פסוק טו 15
פסוק טז 15
פסוק יז 15
פסוק יח 15
פסוק יט 15
פסוק כ 16

פרק א

פסוק א

דבר ה' אשר היה אל צפניה בן כושי בן גדליה בן אמריה בן חזקיה. י"א כי חזקיה זה חזקיה מלך יהודה ואפשר אלא שאין בזה ראיה אבל באמת גדולים היו אבותיו לפיכך נזכרו ושלשה נביאים נתנבאו בימי יאשיהו ירמיהו צפניה חולדה וארז"ל כי ירמיה היה מתנבא בשוקים וצפניה בבתי כנסיות וחולדה אצל הנשים ונבואתו היתה קודם ששבו יאשיהו ויהודה מרעתם:

פסוק ב

אסוף אסף. אסף מקור מן אסף והוא ענין כליון כמו ואספת את נפשך ונפש ביתך אסף איתן מבנין הפעל מנחי העי"ן מענין ספו תמו והקל הוא פועל עומד והכבד יוצא וכן אסף אסיפם אמר שיכלה כל חי מעל פני האדמה ר"ל מעל ארץ ישראל ואמר כלל ואחר כך פירש:

פסוק ג

אסף אדם ובהמה, אסף עוף השמים ודגי הים. ומה שאמר עוף השמים ודגי הים הוא על דרך הפלגה כמו שאמר בירמיה מעוף השמים ועד בהמה נדדו הלכו וכן אמר בהושע כחית השדה וכעוף השמים ודגי הים יאספו ויתכן כמשמעו כי רוב העופות לא ישכנו במדבר כי אם במקום היישוב שימצאו זרעים ופירות ופרחי אילנות וכשיחרב יישוב אחד ילכו ליישוב אחר וכן פירשנו בירמיה ובהושע וכן דגי הים לא ישרצו ברוב כי אם בימים שהם קרובים ליישוב:

והמכשלות את הרשעים. ימצאו המכשלות את הרשעים שיכשלו בהם כלומר יזדמנו להם כלומר יצאו לקראתם צרות שיכשלו בהם שימותו ויונתן תרגם דסגיאת תקלת רשיעין ואחר כך אמר והכרתי את האדם וכן אמר מתחילה אסף אדם ואם כן למה פרט את הרשעים לפי שהמשילם לעופות שהרשעים לא ימלטו מן המכשולות שהם החרב והרעב והדבר והשאר שאינם רשעים גמורים וכן הצדיקים יגלו והארץ תשאר שממה מאין אדם ובהמה:

פסוק ד

ונטיתי ידי, את שאר הבעל. מה שנשאר עדיין בעבודת הבעל כי בני יהודה לא החזיקו כל כך בעבודת הבעל כמו בני ישראל כי אחאב החזיק בעבודת הבעל ואחריו שאר מלכי ישראל ואפשר כי מה שאמר והכרתי הוא על ידי יאשיהו המלך שבער הכל כמו

שכתוב או אמר על חרבן הארץ כי מלכי יהודה אחר יאשיהו עשו הרע בעיני השם ואמר שהאלילים יכלו עם עובדיהם כמו שכתוב בתוכחות התורה ונתתי את פגריכם על פגרי גלוליכם:

את שם הכמרים עם הכהנים. הכמרים הם לובשי שחורים לשם עכו"ם והכהנים הם המשרתים לפני עכו"ם ויאבד שמם וזכרם מן העולם:

פסוק ה

ואת המשתחוים הנשבעים לה' והנשבעים במלכם. פעם משתחוים לה' ופעם למלכם שהיא העכו"ם שהמליכוה עליהם והנה הם משתתפים עם האל יתברך דבר אחר לעבדו והכתוב אומר לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב לא תעשו לכם וי"ת דמקיימין בשמא דה' תייבין ויימין בשום פת כומריהן נ"א פת כריהון:

פסוק ו

ואת הנסוגים. כמו לא נסוג אחור לבנו כלומר שלא הלכו בדרכיו ולא שמרו תורתו:

ואשר לא בקשו את ה'. ואף על פי שלא עבדו עכו"ם אלא שאומרים בלבבם לא ייטיב ה' ולא ירע ומה תועלת לדרוש אותו ולבקש מלפניו כל אלה שזכר הם בכלל העונש שימצאום המכשולות ויכלו ואליהם הוא אומר:

פסוק ז

הס מפני ה' אלהים. ר"ל דום והשתותק מפניו שהייתם סבורים שלא יביט אל מעשיהם הסו מפניו כי קרוב יומו שיביא עליכם:

זבח. חללי הרשעים:

הקדיש קראיו. זימן לאותו זבח קראיו והם עוף השמים וחית השדה לאכול החללים כמו שאמר בתוכחות התורה והיתה נבלתך למאכל לעוף השמים ולבהמת הארץ:

פסוק ח

והיה ביום זבח. על השרים ועל בני המלך כי הם העושקים דלים כי יש לאל ידם הם יפלו בחרב ביום זבח והוא יום החרבן וכן כתיב וישחט מלך בבל את בני צדקיהו לעיניו וגם את כל שרי יהודה שחט ברבלתה:

ועל כל הלובשים מלבוש נכרי. פי' אדוני אבי ז"ל כשהיו רואים לשום אדם שהיה להם כח עליו מלבוש נאה היו גוזלים אותו ממנו ולובשים אותו והחכם ר' אברהם ע"א ז"ל פי' מלבוש נכרי כנגד כל העם דרך גאות שלא ילבש אדם במלבושיהם וי"מ מלבוש עכו"ם וי"ת ועל כל דמתרגשין למפלח לטעותא וי"מ אנשים שמראים עצמם פרושים

וחסידים ולובשים מלבוש נכרי שלא כשאר העם כדי שיכירום במלבושיהם שהם פרושים ודרכיהם רעים:

פסוק ט

ופקדתי על כל הדולג על המפתן. פי' אדוני אבי ז"ל על עבדי השרים או על נערי המלך כשהיו רואים בבית העני חפץ שיחמדוה שהוא נאה יכנסו בבית העני במרוצה זהו שידלגו על מפתן בית העני מרוב חפזם לקחתו ויביאו אותו אל אדוניהם זהו הממלאים בית אדוניהם חמס ומרמה והחכם רבי אברהם ע"א ז"ל פי' על מפתן הבית בית אדוניהם מרוב שמחתם שבאים למלא בית אדוניהם חמס ומרמה וי"ת על כל דמהלכין בנימוסי פלשתאי ר"ל שלא היו דורכים על המפתן של בית עכו"ם כמו הפלשתים שנאמר בהם על כן לא ידרכו כהני דגון על מפתן דגון ובדרש רבי ירמיה בשם רבי שמואל בר רב יצחק מצינו שהחמירו ישראל בעכו"ם יותר מאומות העולם באומות כתיב על כן לא ידרכו כהני דגון אבל בישראל כתיב הדולג על המפתן:

פסוק י

והיה, משער הדגים. שער שהיה בירושלם שהיה נקרא שער הדגים כמו שנאמר בעזרא ועל שער הדגים ומגדל חננאל ואולי היו מוכרין שם דגים:

ויללה מן המשנה. היא בית המדרש כמו שנאמר בספר מלכים והיא יושבת בירושלים במשנה ותרגם יונתן בבית אולפנא:

ושבר גדול מהגבעות. מקומות הם בירושלם או סמוך לה כמו גבעת גרב הנזכר בספר ירמיה ויונתן תרגם קל צווחתא מתרע נוניא ויללה מן עפלא ותברא רבא מן גובשתא נ"א מן גבעתא: ובמדרש אגדה שער הדגים זה עכו שנתונה בחיקם של דגים ויללה מן המשנה זה לוז שהוא שכן לירושלם ושבר גדול מהגבעות זה צפורי שיושבת בראשי ההרים:

פסוק יא

הלילו יושבי המכתש. מקום עמוק בירושלם, וי"ת יתבי בנחלא דקדרון ובמדרש אגדה יושבי המכתש זו טבריא שהיא עמוקה מכל א"י:

כי נדמה כל עם כנען. סוחר כמו כנען בידו מאזני מרמה כנענים נכבדי ארץ. נדמה נכרת כמו נדמה נדמה מלך ישראל נדמו עמי וי"ת כנען כמשמעו ארי אתבר כל עמי דעובדיהון דמן לעובדי עמא דארעא דכנען:

נטילי כסף. נושאי הכסף והם הסוחרים כמ"ש עובר לסוחר וי"ת כל עתירי נכסיא:

פסוק יב

והיה בעת ההיא אחפש את ירושלם בנרות. כמו שמחפש אדם הדבר בנר שהוא חופש יפה כן אחפש את ירושלם לבער כל הפושעים שבה וכן אמר נר אלהים נשמת אדם חופש כל חדרי בטן ות"י אפקד בלושין ויבלשון ית ירושלם כמו שמבלשין בנברשתא:

הקופאים על שמריהם. שהם שקטים בבתיהם על ממונם כמו היין שהוא שקט על שמריו הדבר השוכן ומקובץ ביחד כמו המים הקופאים והחלב הקופא נקרא קפאון שהוא עומד ואינו נע ות"י דשלן שליוא על נכסיהון:

לא ייטיב ה' ולא ירע. אין הטוב והרע הבא על האדם מאתו כי לא ישגיח בתחתונים וי"ת לא רעוא קדם ה' לאוטבא לצדיקיא ואף לא לאבאשא לרשיעיא:

פסוק יג

והיה חילם. נכסיהם יהיו לבז:

ובנו בתים. הבתים שבנו לא ישבו בהם זמן רב כי מהרה יצאו מהם וכן הכרמים שנטעו לא ישתו יינם כי אם מעט זמן:

פסוק יד

קרוב יום ה', **ומהר מאד**. כמו מהירות והוא תאר בשקל ושבח אני את המתים:

מר צורח. מרים קול וקורא מר וכן ויבאו אל צריח מקום גבוה אמר כאלו יום ה' קורא ומגביה קולו וקורא מר ואמר שם גבור שם יבאו גבורים להרגם או שם יהיו הגבורים נהרגים וכת"י תמן גבריא מתקטלין והחכם ר' אברהם פי' שם יהיה הגבור צורח מר:

פסוק טו

יום עברה. מבואר הוא והפסוק כולו כפול בענין במ"ש לחזק הענין:

פסוק טז

יום שופר ותרועה. שיריעו האויבים עליהם כשיכבשו הערים הבצורות:

הפנות. הם המגדלים:

פסוק יז

והצרותי לאדם. הצרותי מלרע, לאדם הלמ"ד קמוצה פי' והצרותי אל האדם שיהיו תוך הערים במצור שיחיו בה בלחם צר ומים לחץ:

כעפר. שהוא נשפך לרוב שאין אדם חושש על שפיכותו כן ישפך דמם בלי חמלה לרוב:

ולחומם כגללים. בשרם יהיה נשפך באשפות כמו הזבל וכן וימטר עלימו בלחומו בבשרו:

פסוק יח
גם כספם, אך נבהלה. אותה הכלה תהיה נבהלה כלומר תהיה בבהלה פתאום וי"ת ארי גמירא ברם שיצאה:

פרק ב

פסוק א
התקוששו וקושו. ענין חפוש הדברים ולקיטתם כמו לקושש קש מקושש עצים וכן פי' התקוששו התחפשו מומיכם וחפשו מומים אחרים אחר כך ובערו אותם וכן ארז"ל מזה הפסוק קשט עצמך ואחר כך קשט אחרים ועוד אמרו נקשט גרמין עד לא נקשט אחרנין וקושו השי"ן דגושה לחסרון הכפל כמו שבו את העיר:
הגוי לא נכסף. לא נכסף ולא התאוה אל זה להתקוששו ולקושש כמו נכספת לבית אביך ות"י דלא חמיד למיתב לאוריתא ואדוני אבי ז"ל כתב זה הגוי שאינו נכלם ולא יבוש ממעשיו מלשון רז"ל איכסיף באכסופי אפין:

פסוק ב
בטרם לדת חק. בטרם שיולד חק היום הבא כלומר הגזרה התקוששו ות"י עד לא תפוק עליכון גזירת בית דינא:
כמוץ עבר יום. המאוחר מוקדם וכן היא תכונת הפסוק בטרם לדת חק יום כמוץ עבר כלומר בטרם לדת חק היום שתהיו כמוץ עובר מפני רוח או בטרם יום לדת חק והמאוחר מוקדם במקרא רבים כמו מקום שם קבר מקום קבר שם הידעת כי אז תולד הידעת אז כי תולד ומספד אל יודעי נהי ויודעי נהי אל מספד והדומים להם רבים ויונתן תרגם בחסרון מלים ותהון דמן לכמוצא דנשבא ביה רוחא וכטולא דעדי מן קדם יומא כלומר מפני השמש נוסחא אחרת וכתננא דעדי מן קדם יומא:

פסוק ג
בקשו את ה'. אמר כנגד ענוי הארץ אשר בישראל כי אף על פי שחטאו רוב ישראל נשתיירו בהם רבים טובים ויראי אלהים כמו שאמר האל לאליהו והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו ונאמר על חרבן הארץ נתנו נבלת עבדיך מאכל לעוף השמים בשר חסידך לחיתו ארץ ואף על פי שהיו עבדי האל יתברך וחסידיו נפלו בחרב עם הרעים כמו שכתוב כי עד צדק ישוב משפט:
בקשו צדק. בקשו הצדק והענוה עם האחרים כלומר השתדלו בכחכם להשיבם אל דרך טובה:

אולי תסתרו שלא תמותו בחרב עם הכלל אבל מן הגלות לא הבטיחם כי כבר נגזרה גזירה בימי מנשה כמו שכתוב ונאמר ליאשיהו המלך ונאספת אל אבותיך בשלום ולא תראנה עיניך בכל הרעה אשר אני מביא על המקום הזה:

אף ה'. ואף על פי שיהיה יום אף ה' עליכם אף על פי כן אל ישמחו שכיניכם הרעים לכם:

פסוק ד

כי עזה עזובה תהיה. עזה עזובה דרך צחות לשון נופל על הלשון ואעפ"י שאינו דומה בכל האותיות:

בצהרים. זכר צהרים לפי שהקטב ישוד בצהרים ואשדוד לשון שד והרי הוא כאלו הוא לשון נופל על הלשון:

יגרשוה. יגרשו האויבים עדת אשדוד ממקומה פתאום כמו הקטב שישוד בצהרים:

ועקרון תעקר. לשון נופל על לשון דרך צחות ולא זכר גת כי ביד מלכי יהודה היתה:

פסוק ה

הוי יושבי חבל הים. חלק כמו חבל נחלתו והוא ארץ פלשתים שהיא סמוכה לים כמו שכתוב עד ים פלשתים וקרא הוי עליהם כי תחרב ארצם:

גוי כרתים. פלשתים יקראו כרתים כמ"ש אל נגב הכרתי ונאמר הכרתי את כרתים וי"ת עמא דחייבין לאישתיצאה:

כנען ארץ פלשתים. כמו שכתוב לכנעני תחשב חמשה סרני פלשתים וגו':

פסוק ו

והיתה. לשון נקבה על הארץ שהיא חבל הים:

נות כרות רועים. משכן הרועים יקראוהו נוה כמו שנאמר אני לקחתיך מן הנוה והקבוץ נות כרות רועים מקום שיכרו שם הרעים להיות שם מקניהם נכלאים מן כי יכרה איש בור:

פסוק ז

והיה חבל לשארית בית יהודה. זה החבל יהיה עדיין לשארית בית יהודה שישובו מגלות בבל וי"ת חבל השנים הראשונים ספר ימא וזה תרגם עדבא כלומר לגורל בית יהודה ולחלקם יהיה:

עליהם ירעון. על המקומות ההם אפשר שיהיה זה הפסוק ופסוק והיתה לעתיד משישובו יהודה מגלות בבל תהיה ארץ פלשתים להם למרעה צאן ופירוש ירעון ירעו צאנם וכן ירבצון אמר על הצאן שיכלאום בלילה בבתי אשקלון החרבים להרביצם שם או יהיה פסוק והיתה על זמן חורבן ארץ פלשתים אמר שישכנו שם הרועים עם צאנם מפני

חרבן הארץ שלא יהיה בה ישוב ולא תהיה הארץ אלא למרעה צאן ויהיה פסוק זה והיה על זמן שיבת בני יהודה לארץ פלשתים גם כן להם למושב ויבנו שם בתים לצרכם ופי' ירעון ירבצון דרך משל לפי שהם נמשלים לצאן וכן ת"י עליהון ירעון ועליהון יתפרנסון:

בערב ירבצון. תרגם ברמשא יביתון:

פסוק ח

שמעתי חרפת מואב וגדופי בני עמון. שהיו שכנים לבני ישראל ובגלותם מארצם והיו עוברים דרך עליהם והיו מחרפים אותם:

ויגדילו על גבולם. היו מגדילים פיהם בשחוק או לשונם לדבר בעברם על גבולם או פי' היו מגדילים פיהם על גבול ישראל שהיו רואים אותו חרב:

פסוק ט

לכן חי אני. כסדום שתהיה חרבה חרבן עולם:

ממשק חרול. לפי מקומו עניינו כמו מוצא שיצאו ויעלו שם חרולים כמו במקום החרב וי"מ המלה מענין ובן משק ביתי מענין שוק כלומר שיתקשקשון החרולים זה בזה מרובם בנשוב בהם הרוח וישמיעו קול ואדוני אבי ז"ל פי' ענין עזיבה כלומר שתהיה הארץ נעזבה לחרולים וכת"י משמט מלוחין כמו מלוח עלי שיח והוא החרול:

ומכרה מלח. מן כי יכרה איש בור כתרגומו ומחפירין דמלח ויתכן לפרשו מענין כרי בדברי רז"ל התחיל למוד אומר ברוך השולח ברכה בכרי הזה ר"ל תל מלח:

שארית עמי יבזום. כפל הענין במ"ש ואמר יתר גוי ינחלום וזה אפשר שהיה בבית שני כששבו מגלות בבל ואפשר לפרשו עתידה בימי המשיח ופסוק כי רזה את כל אלהי הארץ עוזר לזה הפי':

יבזום. יובזו אותה גוי ביו"ד אחד לבדו והיא יו"ד השרש ויו"ד הכנוי נפלה מהמכתב ונשארה במבטה:

פסוק י

זאת, ויגדילו. פירשנוהו:

פסוק יא

נורא ה' עליהם. ה' שהוא נורא עליהם היה כלומר על עם ה' שזכר וכת"י דחילא דה' אמר למפרקהון או פי' עליהם על הגוים כלומר עוד יבא זמן שיהיה ה' נורא עליהם ויראו ממנו ומהרע לעמו:

כי רזה את כל אלהי הארץ. יכחש את כל אלהי העמים ויכירו כלם כי ה' לבדו הוא האלהים כמ"ש והיה ה' למלך על כל הארץ:

רזה. מן וישלח רזון בנפשם כלומר יבטל אותם וישבית אמונתם:
וישתחוו לו. ואז ישתחוו לו ות"י ארי אמעיך:

פסוק יב

גם אתם כושים. אמר אתם ואמר המה כי כן מנהג המקרא בכמה מקומות כמו כלם תשובו ובאו נא לכלם ולסרניכם כי יבושו מאלים אשר חמדתם והדומים להם וי"מ המה בחסרון כ"ף הדמיון כהמה כלומר אתם תהיו חללי חרבי כמוהם פי' כעמון ומואב שזכר ואמר גם אתם כלומר אף על פי שאתם רחוקים מארץ ישראל אתם הרעותם לישראל וגם אתם תהיו חללי חרב:

פסוק יג

ויט ידו על צפון. זה בבל שהיא מזרחית צפונית לארץ ישראל וזכרה לפי שגלו ישראל אליה ולא רחמו עליהם כראוי כמ"ש בישעיה לא שמת אליה רחמים:
ויאבד את אשור. שגלו שם עשרת השבטים:

פסוק יד

ורבצו, כל חיתו גוי. כל הבהמות אמר כל בהמות הגוים אשר סביבותיה ירעו וירבצו בה:
גם קאת. היא הקוק:
גם קפוד. היא הקנפא"ד בערבי ובלע"ז טרטוגא"ה:
בכפתוריה. הוא הכפתור הסמוך על שני הספים שהם המזוזות וקראו כפתור לפי שעושין בו ציורים של פרחים וכפתורים שהם כמין תפוחים וכן כפתוריהם וקנותם וכן ת"י בכפתוריה בפתוח תרעיא:
קול ישורר. כתרגום יונתן קל עופא דמצפצף בכוא ואמר ישורר כי הקול שיתנו העופות הוא כמו שיר וזמיר וכן אמר מבין עפאים יתנו קול ואמר עת הזמיר הגיע וקול:
חורב בסף. חרבן יהיה בסף השער:
כי ארזה ערה. הה"א נחה ודינה במפיק וארזה ר"ל על קרוי הבתים הספונים בארץ ולפי שערה וגלה האויב הבא על נינוה קרוי הבתים לפיכך יחרב ספה שנשאר מגולה למטר ולרוח ויפול מעט מעט ות"י וטללה סתרו:

פסוק טו

זאת העיר. היא נינוה:
אני ואפסי עוד. אפס זולתי עוד וכן ת"י ולית בר מיני עוד:

פרק ג

פסוק א

הוי מוראה ונגאלה. חזר לדבר על ירושלם מוראה פעול מהכבד והחולם מקום קמץ חטף או שורק ועניני מן ושמתיך כראי ענין טנוף ולכלוך וכן ונגאלה מזה הענין כמו וכל מלבושי אגאלתי נגואלו בדם והענין כפול במלות שונות:

העיר היונה. מענין לא תונו וכן בא פעל הקל מזה הענין עוד חרב היונה וי"מ היונה הפותה כמו ויהי אפרים כיונה פותה אין לב ות"י ווי דמוחיא ומתפרקא קרתא דמסגיא לארגזא:

פסוק ב

לא שמעה. מבואר:

בקול. פי' בקול המורים אותה:

לא קרבה. בצר"י הרי"ש לגזרת פעל:

פסוק ג

שריה. שחוטפים וגוזלים העם כמו האריות הטורפים או כמו זאבי ערב שטורפים בלילה:

לא גרמו לבקר. לא הניחו לבקר אפילו הגרמים שחוטפים ואוכלים מהר כן הם השופטים חוטפים השחד ואוכלים:

פסוק ד

נביאיה. נביאי השקר:

פחזים. קלים כלומר קלי דעת כמו אנשים רקים ופוחזים:

אנשי בוגדות. שם בפלס הסוללות באו העיר:

כהניה חללו קדש. כמו שאמר יחזקאל כהניה חמסו תורתי ויחללו קדשי בין קדש לחול לא הבדילו:

חמסו תורה. שלא הורו אותה לעם כמו שהיה הדין עליהם כמו שאמר יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל ולא עוד אלא כי גם הם עברו עליה והנה חמסו תורה:

פסוק ה

ה' צדיק בקרבה. בקרב העיר הזאת שזכר והיא ירושלים:

לא יעשה עולה. ה' שהוא צדיק בקרבה כי שכינתו בה והוא צדיק במה שמביא מן הרעה עליהם לא יעשה עולה כי בדין עושה מה שעושה להם כמו שאמר משה הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא:

בבקר בבקר. פי' החכם רבי אברהם היה ראוי להם שלא יעשו עולה כי האל יתברך בבקר בבקר כלומר בכל יום ויום יראה להם משפטו בגוים ואף על פי כן לא יודע עול בשת כלומר ישראל שהוא עושה עול לא ידע להכלם וליבוש מלעשות עול אף על פי שהוא רואה כי האל יתברך עושה משפטו בגוים בעבור רעתם והם לא יוסרו ולא יבושו ואדוני אבי ז"ל פירש מיום שברא האל יתברך האור אמונתו קיימת לעולם כי בכל בקר ובקר מזריח האור זהו משפטו יתן לאור:

לא נעדר. אף על פי שמכעיסים אותו בני העולם:

ולא יודע עול בשת. פירוש שיאמר כמו שהאל שומר אמונתו לנו כן נשמור לו אנחנו אמונה:

פסוק ו

הכרתי. אמרתי שני הפסוקים מבוארים:

פסוק ז

ולא יכרת מעונה. הה"א מפיק פירוש מעון העיר שזכר והיא ירושלם כל אשר פקדתי עליה מהרעות לא יבא עליה כי תקח מוסר מן הגוים ולא עשו כן אלא אכן השכימו השחיתו כל עלילותם כלומר היו זריזים בהשכמה להשחית כל מעשיהם שהם רעי' ואמר כל כלומר לא הניחו דבר מן הרעות שלא עשו כמו שאמר לא הפילו ממעלליהם מעונה דרך כלל כלומר מעוניה ובתי' הגדולים:

פסוק ח

לכן חכו. כלו' חכו לי עד היום ההוא שאצרף אתכם כי לא תקחו מוסר עד אותו היום והוא יום קומי לעד והוא יום בא גוג ומגוג שאקום לעד כלומר לשלול כמו בבקר יאכל עד:

כי משפטי לאסוף גוים. משפט זה נתתי לעתיד שאאסוף גוים וממלכות על ירושלם ותרגם יונתן לעד למידן:

כל הארץ. ר"ל רוב אנשי הארץ כמו שכתוב וכל הארץ באו מצרימה:

לקבצי. הקוף נקרא בקמץ חטף:

פסוק ט

כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה. פי' העמים שישארו אחר מלחמת גוג שפתם הראשונה אהפוך אותה עליהם בשפה ברורה שלא יוציאו בשפתם אלהים אחרים אלא כולם יקראו בשם ה' זהו שפה ברורה כמו שאמר בנבואת זכריה ביום ההוא יהיה ה'

אחד ושמו אחד, והחכם רבי אברהם אבן עזרא ז"ל פירש יתהפכו לעבוד ה' לבדו בשפה ברורה היא לשון הקדש שבה לבדה נקרא השם הנכבד:
לעבדו שכם אחד. חלק אחד ר"ל בלב אחד ובדעה אחת:

פסוק י

מעבר לנהרי כוש. אותם שהם מעבר לנהרי כוש:
יובילון מנחתי. כלומר יובילון את ישראל לירושלם למנחה כמו שאמר בנבואת ישעיה הוי ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהרי כוש ואמר בעת ההיא יובילו שי לה' צבאות עם ממושך וממורט:
עתרי בת פוצי. שם אומה או משפחה שהיא מעבר לנהרי כוש ויונתן פירש עתרי שקרא האל יתברך שם לישראל עתרי שיעתר להם ה' וקרא שמה בת פוצי כלומר עדת הנפוצים בגלות וכן תרגם יונתן מעבר לנהרי הודו ברחמין יתובון גלות עמי דאיתגלאה ויהון מייתין להון הא כקורבנין:

פסוק יא

ביום ההוא לא תבושי מכל עלילותיך. לא תצטרכי ליבוש ולהכלם מכל מעשיך שתעשי כי כולם יהיו ביושר ובאמונה ולא כמו בזמן הזה שצריכה את ליבוש ולהכלם ממעשיך הרעים אשר תעשי זהו שאמר אשר פשעת בי פי' אשר פשעת בי עתה אבל בזמן ההוא לא תבושי:
כי אז אסיר מקרבך עליזי גאותך. כלומר הגאים והעליזים והשמחים לדבר גאוה וגבהות אסיר אז מקרבך כמ"ש בנבואת זכריה וצרפתים כצרף את הכסף ובחנתים כבחן את הזהב:
לגבהה. מקור:

פסוק יב

והשארתי בקרבך עם עני ודל. הפך עליזי גאותך שזכר ופי' עני כמו עניו ר"ל שפל רוח ודל ר"ל שנפשו דלה ונמוכה וכת"י ענוותן ומקבל עולבן וכן עני ורוכב על החמור כמו ענו:

פסוק יג

שארית ישראל. מבואר הוא:
תרמית. כמו מרמה והוא בשקל תרבית:
כי המה ירעו. לפי שנמשלו ישראל לצאן אמר ירעו ורבצו ור"ל כי בשכר זה שלא יעשו עולה ולא ידברו כזב ירעו וירבצו:

פסוק יד
רני בת ציון הריעו ישראל. עשרת השבטים:
שמחי ועלזי. כפל הענין במ"ש לחזק השמחה:
בת ציון. בת ירושלם כפל הענין במלות שונות:

פסוק טו
הסיר ה' משפטיך. משפטי הגוים שהיו נותנים עליך בגלות ות"י ארי אגלי ה' דייני שקרא מגויך:
פנה אויבך. פנה אותם מארצך שלא יהיו שם עוד פנה כמו ואנכי פניתי הבית:
מלך ישראל ה' בקרבה. אחר שהוא שוכן בקרבך לא תראי רע עוד:

פסוק טז
ביום ההוא יאמר. אמר הנביאים יאמרו לה או יאמרו אחד לחברו וי"מ האויבים יאמרו לה ויודו כי אין כח בידם לפני האל ית':
אל ירפו ידיך. כמו יתנו יקר גם ימצא יד לשון זכר והנה בו מגילת ספר:

פסוק יז
ה' אלהיך בקרבך. אחר שהוא בקרבך אל ירפו ידיך כי הוא גבור שיושיע אותך מגבורי הגוים:
יחריש באהבתו. ישתוק על פשעיך שעשית כבר באהבתו אותך:

פסוק יח
נוגי ממועד. מענין יגון מבנין נפעל כמו בתולותיה נוגות אמר כנגד ציון וירושלם בנים שהיו נוגי' ממועד הגאולה שארך כל כך הנה אספתי אותם אליך כי ממך היו ויצאו בגלות ועתה אספתי אותם אליך והטעם על בניהם ויש לומר גם הם עצמם ורמז בזה לתחיית המתים:
משאת עליה חרפה. כי כבר נשאו חרפה גדולה ימים רבים עליה ר"ל על ירושלם ומה שדבר לנכח ושלא לנכח בפסוק יש רבים כמוהו במקרא משאת שם:

פסוק יט
הנני עושה. כמו בעשות מצרים דדיך ענין הסחיטה והכתישה וי"ת כמשמעו עם חסרון ה"א אנא עביד גמירא עם כל משעבדיך:
בכל הארץ בשתם. פי' בכל ארץ הגלות שלקחו שם בשתם שם יהיו לשם ולתהלה:

פסוק כ

בעת ההיא, **ובעת קבצי אתכם**. ובעת ההיא יהיה קבצי אתכם יהיה חסר ומלת ההיא שזכר עומדת במקום שתים וכן תרגם יונתן ובעדנא ההיא:

שבותיכם. לשון רבים וכן ושבות שביתך כתוב הנה לשון רבים ושבותכם בויו"ו שור"ק ושביתך ביו"ד ובחירק: